

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. -- Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor raspunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Antropologia generala.

(Urmare.)

IV. Ras'a prognatica.

Adiectivulu prognaticu (grecesce πρό înainte, si γνάθος falca) insemnéza caracteristic'a principala, care stà in aceea, ca falcile suntú esite in afora. Cea mai mare parte din cei ce se tienu de acésta rasa au frunte mica bagata inlaintu; capulu catra temple turtitu; perulu lanosu séu cretiu, ochii rotundi, si orison-tali; nasulu latu si turtitu; dintii taietori stau predísia inainte, astu-felu catu forméza anghiuri obiuse; barb'a e bagata inlaintu. Aceste suntú proprietatile principale fisionomice a' rasei negre; dar' si aici suntú esceptiuni nenumerate dela regula. Tipurile rasei negre s'aru poté usioru clasificá dupa diversele loru modificatiuni, si astu-felu s'aru apropiá tare de cele mai frumoése tipuri ale rasei albe. Negrii din Mosambicu nu suntú asiá uriti cá cei dela Congo si din Guinea. Cafrii suntú si mai pucinu uriti; cu tóte ca fisionomi'a loru peste totu nu e ceva placuta, totusi nu au atata aer de mamuitia; fruntea e mai nalta si mai lata, nasulu e mai lungu, barb'a mai desvoltata; togma asiá si e mai pucinu intunecata, statur'a e mai nalta. Pácatile morale corespundu catu de bine acestoru semne din afora. Cafrii suntú mai activi decatu Negrii.

Profesorulu Tiedmanu a scrutatu multu structur'a gavaliei omenesci la diverse rase si a aflatu, ca desí la Negrii anghiulu opticu nu e asiá mare cá la Albi, totusi creerii la ambele rase suntú într'o forma de mari. Dupa Tiedmanu, dintre tóte popórale, Hindus au mai pucini creeri, si totusi acestia se tienu de ras'a iapet-tica. Astu-felu déca sciinti'a séu scrutatiunile gavaliei omenesci nu mintiescu, apoi Negrii au togma atata pri-cepere catu si noi cei albi. Intru adeveru documentele

din contra suntú fórté numerósa, dar' cu tóte astea nu suntú de mare interesu. Cele mai multe individue de care s'au folositu naturalistii in scrutatiunile loru au fostú sclavi maltratati cá vitele si cufundati in cea mai mare ticalesã. Unii Negrii cari au avutu parte d'o educatiune mai adeverata, au aratatu o desvoltare estraordinara a spiritului. Ei s'au destinsu cá preuti, filosofi, filologi, istorici, matematici, fisici, medici si poeti. Invetiátulu si spiritiosulu Silletto Geoffroy pe Isle de France, membru corespondentu alu vechiei Academie sciéntifice, mai tardiu a institutului, au fostú Negru.

La Hotentoti, cari formézã subimpartírea cea mai insemnata a rasei prognatice, partea din deretru a capului e ascutita; fruntea turtita; ochii suntú atatu de oblicui, catu dóue linii trase prin anghiurele loru se intelnescu la midiloculu nasului; nasulu turtitu si fórté latu; buzele fórté gróse si esite; barb'a ascutita; perulu cretiu, si cresce in tufe. Multi antropologi au facutu atentu la analogi'a cea mare, ce-o are acestu tipu cu celu chinesisu.

Cu descrierea popóraloru Papus si a indigeniloru din Van-Diemenslandi'a nu ne mai pierdemu templu, nice mai incomodamu pe bunii lectori, dintre cari unii póte voru dice, ca acumu ar' fi destulu d'o data. Cu tóte astea eu mai rogu pe bunii lectori, caror'a le prè place varietatea se se mai armeze cu pucina pacientia, si la capetu, care acumu nu e departe, se voru bucurá de ceea ce au profitatu din campulu antropologiei generale.

Dar' inca ceva despre ras'a prognatica. Merita se vorbimu inca ceva despre selbaticii din Holandia-nóua. Acesti selbatici, dupa cumu spunu unii calatori, suntú cei mai uriti dintre toti ómenii. Faci'a loru cea turtita, genele cele gróse si de diumetate inchise; ochii loru cei aprópe d'olalta, mici si selbatici, nasulu loru celu turtitu si latu; gur'a cea mare si totu de un'a

deschisa, dentii esiti cá la porcii selbaticii; perulu loru celu sburlitu, si barb'a tiepósa; piele a murdara, négra, umirii cei lati si corpulu celu inflatu, i facu atatu de uriti, catu candu i vedi pentru antai'a data nu poti crede ca se fia faptura omenésca.

V. Ras'a occidentala.

Acésta rasa cuprinde indigenii ambeloru Americi, de médiadi si m. nópte. Ei au peru aspru, de comunu negru, barba rara, si prin ast'a sémena fórté tare cu Mongolii, si noi i-amu fi pusu intr' acestia déca n'aru mai avé si alte semne caracteristice, mai cu sama nasulu, care e mai desvoltatu cá la Europeni. „Chaymas,“ díce Humbold, „si tóte poporatiunile Americii medínale sémena cu Mongolii prin pusetiunea oblicua a ochiloru, prominenti'a óseloru dela ochi, perulu tieposu si lips'a mai totala a barbei; dar' ei se distingu de Mongoli prin form'a nasului, ce are o lungime midílocia si prominéza, si prin dereptiunea nariloru, ce suntu întórse in diosu, cá la tóte popórale de ras'a japetica.“

Unii naturalisti credeau, ca au descoperitu o afinitate a rasei americane cu viti'a malaica, si pe Meccicanií cei vechi si pe Peruviani i considerau cá unu ramu alu acelei rase, ce s'a asediatu in Americ'a, dar' fórté de multu, astu-felu catu tipulu originalu in decursulu seculiloru, si sub influinti'a climei s'a schimbatu fórté tare si a imbracatu semnele caracteristice, ce le aflamu adi la acésta rasa. Acést'a e probabilu ba chiar' adevératu, déca cugeta omulu, ca emigrantii acestei rase malaice au colonisatu si impopulatu cea mai mare parte din insulele marei medínale.

Columbianii au statura de midílocu, proportiunata; membrele loru arata mai multa desteritate decatu, potere induratóre (rabdatóre); petiórele loru suntu bagate 'nlaintru, chiar' din contra la ale europeniloru; fruntea turtita, care adese ori o turtescu in adinsu si mai tare; capulu are forma frumósa, d'asupra fórté ovalu; nasulu e prominentu, lungu si vulturíu; buzeli subtíri; ósele dela ochi prominente; dintii perpendiculari; ochi mari, cu cautatura selbatica; perulu lungu, negru, aspru si stralucitoru, si se spune, ca nice odatu nu încaruntiesce.

Fisionomi'a pierde spre médiadi mai-multu decatu spre média-nóptea finéti'a sa si se apropie de a Negriloru.

Patagonii au piele aramía. Pe capu nu pórtá altu ornamentu decatu numai perulu loru celu lungu, negru, grosu si aspru. Capulu e mare, fruntea lata, ochii mici,

oblicui si se misca fórté iute; nasulu la radecina e subtire séu angustu ér' la vervu latu; busele fórté esite; gur'a mare; grumazulu scurtu grosu; extremitatile fórté lungi. Patagonii au de comunu marime de 6 petióre si cateva degete; unii calatori spunu ca au chiar' si de 7 petióre.

Totu asemenea proprietati au si Caraibii din Mohawks, dar' totusi cu ceva deosebire. Caracteristic'a principala a acestoru populatiuni este: trasuri dure, facia rotunda, sprencenele in forma anghiulara, nasu grosu, buze esite, gura adeseori frumósa, cautatura barbatésca.

Nu de multu anatomulu Serres facu la academi'a din Parisu unu raportu despre 52 busturi, cari le facuse statuarulu Dumoutier dupa diverse individue a' populatiuniloru oceanice. In „Journal des Debats“ eruditulu Donné s'a esprimitu despre acestu lucru astu-felu:

„Óre se afla intru adevéru între ómeni mai multe familii diverse, cari impopoléza rotogolulu pamentului, precumu vedemu la animale? Óre abaterile adese ori fórté mari, ce se oserbéza intr' adevéru la diversele populatiuni a' tieriloru departate, — suntu ele numai accidentale séu neesentiale produse prin diversitatea climeloru, modulu de vietuire si civilizatiune, cari, influintiandu ne curmatu, producu dupa seculi straformari insemnate si unu caracteru, care trece din generatiuni in generatiuni si nu se mai póte sterge? Cu alte cuvinte, fost'a óre creatiunea omului simpla, precumu ne spune bibli'a, si óre tóte generatiunile d'astadi, fire-aru ele de orice colóre si statura, au ele un'a si aceeasi origine? Au ele tóte unu protoparinte comunu? Séu dóra creatiunea omului a fostu ea multiplica, si a creatu dóra d-dieu mai multe tipuri de ómeni? A facutu elu óre mai multe trepte, mai aprópe séu mai departate de ómenii, si asemenarea sa? A creatu elu óre din diversele tipuri de pamentu mai multi protoparinti diversi, si i-arslatitu peste rotogolulu pamentului? Au pana acolo se mérga analogi'a omului cu animalele, catu si omulu se aiba soiuri, ba chiar' familii diverse, precumu au leii si ursii, camilele si panterele? Se fia óre omulu intr' adevéru numai anelulu celu de antaiu alu unei catene, care incependu dela elu, si chiar' dela celu mai perfectu soiú alu genului seu, se descinda fora intreprumpe prin Mongoli si Negri, prin orangutangi si mamuitie, prin castori si cani pana la trépt'a cea din urma a creatiunii, puna la molusce si insecte?“

Serres e de opiniune, ca acésta întrebare (déca e cá se se rezolveze canduva) nu se póte resolvá de-

tatu numai deca la studiulu acest'a se voru asamená unulu cu altulu individue catu se potu mai multe din diversele populatiuni. Elu díce, ca suntu trei tipuri originale: tipulu caucasicu, mongolicu si etiopicu. Tóte celelalte varietati au resultatú din amestecarea aceluorú trei rase primitive. Prin studiulu comparativu alu aceluorú 52 busturi de individue din ras'a négra, din cea din Holandi'a-nóua, din insul'a Bourbon, din insulele navigatiunei, din Van-Dimenslandia tóte populatiunile oceanice suntu d'o origine. „Noi cunosemu,“ díce éراس Donné, „intréga intunecimea, tainele cele profunde in care jacu evii cei de antaiu a' lúmei; noi cunosemu bine greutatile cele mari ce resulta din diversitatea caracteristica, ce desparte pe Negru de Albu, pe Etiopu de ras'a caucasica, pe populatiunile selbatice lipsite de civilizatiune de natiunile civilizate si culte. Dar' cine ne póte spune, unde incéta urmarile degenerarii omului, care prin impregiurari rele nenumerate a devenitu la starea animalitatii (dobitocirii), din care nu se mai póte smulge decatu numai cu multa ostenéla? Cine póte computá numerulu seculiloru, cari aru trebú se tréca pana candu omulu cadiutu asiá de tare si asiá de schimbatu moralicesce, mai multu decatu lísice, se se póta întórce la starea sa primitiva a nobilitatii si perfectiunii?“

Marturisirea acestui invetiátu cumpanesce fórté multu la resolvarea cestiunii nóstre. Donné crede ca tóte rasele omenesci au aceeași origine, cu tóte ca ele nu sémena la olalta; elu neasemenearea o considera de varietatea unui si aceluiași soiú. Omulu intr' adevéru nu e supusu la acelesi legi físice cá animalele, caci la ele fia care soiú are tipulu seu propriu, dela care nu se abate mai nici odata: dar' la ómeni noi oserhamu in tóta díu'a ca medularii séu membrii unei si aceleiasi familie, copii aceluiași parinte fórté tare se deosebescu d'olalta. Firesce asemenea abateri la vitie si populatiuni întregi trebuie se fia si mai mari, si astu-felu cu totu dreptulu aceste abateri si deosebiri au potutu sierbi de basa la impartirea genului omenescu in vitie si grupe. Pe acésta impartire se baséza intréga sistem'a raseleorú. Semnele principale destingátóre precumu veduramu, au fostu colórea pielii, form'a fruntii, gradulu prominentii falciloru si dintii. Cu tóte astea proprietatile deosebiteluorú grupe suntu atatu de multe si de diverse, catu nu e cu potintia se demarchezí acuratu marginile fia-carei rase, si adese ori proprietatile diverseluorú rase asiá se apropia d'olalta, catu in puncte deosebite se confunda un'a cu alt'a. Nu este nice o rase care se nu se atingá in puncte nenumerate cu alta

rasa. Cate facie mongolice, hotentotice si patagonice nu se afla între individuele de ras'a japetica? Si din contra aflamu la unele rase pr. la Negri capete d'o regularitate si nobletia, care ne-arú face se le tinemu de facie japitice, déca colórea pielii nu ar' aratá ca e de origine africana.

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

Sibiiu 12. Octobre. Dupa conscrierea scolariloru in gimnasiulu de statu din Sibiiu aflamu urmatórele date statistice

Dupa natiunalitate

Clasele	romani	germani	unguri	slavi	cu totii
I	53	18	11	—	82
II	33	8	13	2	56
III	20	11	7	1	39
IV	14	5	6	1	26
V	20	9	1	—	30
VI	7	6	1	—	14
VII	11	1	3	—	15
VIII	4	6	1	—	11
Summa	162	64	43	4	273

Dupa religione

Clasa	gr.-or.	rom.cat.	gr.-un.	a.rel.	cu toti
I	47	29	6	—	82
II	23	23	10	—	56
III	16	19	4	—	39
IV	11	12	3	—	26
V	14	10	6	—	30
VI	4	7	3	—	14
VII	9	4	2	—	15
VIII	3	7	1	—	11
Summa	127	111	35	—	273

(Telegr. Rom.)

Resinari, 27. Octobre n. 1862. Cititorii acestei foi sciu, cu ce zelu se sílesce comun'a Resinari a corespunde asteptariloru si a-si implini cea mai frumoasa chiamare care o are între comunele romane ale Transilvaniei; sciu din numerii nu demultu trecuti ce pasi a facutu ea numai in anulu acest'a pentru invetiatur'a tinerimeii sale. Sum inse silitu cu multu parere de reu a referá mai de parte, ca desí din partea diregatoriei se facuse totu ce numai s'a potutu, cá scól'a principala cu publicate de 4 clase se incépa inca in acestu anu, totusi dela in. guvernú nici pana astadi inca nu resosi

aplicarea lefilor invetiatoresci fipsate si asiá acele scóle voru incepe cu anul scolastic viitoriu ne potendu-se nici cum trage la indoieála ca inaltulu guvernú va intari acele lefi.

Intr' aceea nici scól'a Resinariloru nu putú scapá de urit'a gangrena, care mai in tóte locurile impedecea propasirea scolara. — Venerabilulu ordinariatu gr. cat. din Blasiu staruesce de multu, cá in Resinari se se infintieze in locu de o scóla romanésca pentru toti, un'a unita. Nu va fi de prisosu a aminti aici pentru cei cari nu sciu, ca comun'a Resinari a ridicatu inca in 1836 o zidire de scóla fórté merétia, incatu ar' poté servi de gimnasiu, din venitele proprii comunale, a organizatu mai tardiu o scóla populara de 3 clase cu invetiatori dotati totu din banii alodiali si pana in minutulu de facia atatu unitii catu si neunitii cercetara intr'o forma scólele in fiintia, va se dica scól'a, a fostu si este numai romanésca. Pretensiunea ven. ordinariatu Blasianu ajunse pana la guvernú, de unde mai in septamanile trecute se comunicá si diregatoriei comunale din Resinari spre darea parerei.

Éta ce a respunsu acea diregatoria:

Onoratu Inspectoratu! Fiindu Antisti'a provocata prin harti'a inspectoralá ddtó 4. Martiu a. c. Nr. 161 a —si dá parerea, daca e ea aplecata a infintiá pentru pucinii uniti din acésta comuna un'a scóla separata, ori nu? pelanga reacludera comunicatului /. indresnimu prin acést'a a ne descoperi a nóstra determinare dictata de santieni'a chiamarei nóstre si a mintii cei sanetóse, cumca nici intr'unu modu nu ne putemu invoí la infintiarea acelei scóle din cauzele urmatóre:

1. In comun'a nóstra e infintiata cu spese comunali o zidire de scóla atat'a de marétia, decatu care mai corespundietóre nu se afla alt'a in nici un'a din comunele romane sasesci ale Transilvaniei.

2. Scól'a acést'a e infintiata de comun'a politica a Resinariloru si nu de cea bisericésca greco-orientála precum se amintesce in relatiunea venerabilulu ordinariatu greco-catolicu din Blasiu ddtó 4. Iuniu 1861 Nr. 354, éra sub aceea vinu a se intielege toti locuitorii acestui opidu, prin urmare si partea cea neinsemnata a locuitoriloru de confesiunea greco-católica.

3. Unitii din comun'a nóstra stau catra locuitorii de aici neuniti cá 1 catra 17, si au pe anu numai cate 8 pana 'n 10 copii de scóla, pecandu pruncii de scóla ai neunitiloru se urca la numerulu de 600, pana in 700. Ar fi deci o nedreptate, unu lucru fara scopu a silí pe comun'a politica a acestui opidu se mai ridice o scóla

anume pentru uniti, candu numerulu loru e atat'a de neinsemnatu si candu scól'a ce este infintia e destinata pentru totalulu locuitoriloru de aici.

4. Pusetiunea comunei nóstre cum si mai multe alte impregiurari aducu cu sine neaperat'a necesitate d'a sustiené numai un'a scóla buna pentru toti locuitorii ei; caci a) [comun'a stá curatu din locuitori de un'a si aceea si natiunalitate, toti romani, b) luandu-afara prediulu Riu Sadului, Resinarii mái au dóue apertinentie „Prislopu“ si „Traintii“ atat'a de mici, incatu a se infintiá si pentru acesteá edificii deosebite de scóla e imposibilu, éra unitii sunt imprastiatii prin tóte apertinentiele acele, desi se poté dice ca multimea loru este in Prislopu, b) edificiulu de acum alu scólei nóstre comunale se afla la centru, incatu din tóte partile comunei potú cercetá pruncii scól'a cu cea mai mare usiuretate.

Face asceptiune aici apertinenti'a Riu Sadului, care fiindu in departale de 3 óre dela Resinari trebue ori cum se-si aiba o zidire de scóla anume. Comun'a politica a Resinariloru a infintiatu si acolo zidirea trebuintiósá, si acum dupa consecuintia, daca in Resinari se va ridicá o scóla unita, unitii voru pretinde cá pentru 1 copilu séu doi uniti cati voru fi in Riu Sadului buni de scóla, se se edifice si acolo o scóla unita, pecandu scól'a de acolo, asemene infintiata de comun'a politica este destinata pentru toti locuitorii fara osebire confesiunala; apoi ar' fi unu ce tristu candu comun'a acést'a curatu romana ar' fi silita se intretiena aici patru scóle si se nu-si póta dupa voi'a ei a-si concentrá midilócele proprii spre-a sustiené scola buna cu invetiaturi mai inalte in interesulu culturai locuitoriloru nostri. Caci fiindu silita a infintia patru edificii de scóla, comun'a politica n'ar' mai fi atunci in stare a le ridicá pe tóte la aceea stare buna in care se afla astadi scól'a comunala cea cu 4 clase.

5. Jace chiaru in interesulu unitiloru a nu se deosebi dela scól'a comunala de acum, care este in asiá buna stare si dela care potu profitá in privinti'a sciencia inmiitu mai multu cá dela o scóla simpla infintiata pentru ei.

6. Tocma si in casulu, candu scól'a de facia ar' fi, precumu nu e, infintiata de comun'a bisericésca greco-orientála cu spese din cuti'a bisericeii, pruncii uaiti din Resinari s'ar' cuveni cá dupa referintiele locali se cerceteze scól'a de acum, in sensulu de §. 4. alu publicarii gubernamentulu c. r. pentru Ardealu din 13. Maiu 1857 (buletionulu guvernului prov. sectiunea II, manunchiulu V.)

7. Actele oficióse de mai nainte invederéza de ajunsu ca un'a din grigile capitale a comunei politice din Resinari a fostu in trecutulu mai d'aprópe si este si astadi a dá scólei comunale in fiintia intindere totu mai mare. Asiá inaltulu ministeriu prin decretu din 11. Maiu 1857 Nr. 2761, intimatu prin decretulu inaltului guvernulu transilvanu din 13. Octobre 1857 Nr. 11553 au intaritu scól'a nóstra de scóla principala cu patru clase, la care cu timpu se se deschida si o scóla reala inferióra de dóue clase. Acésta reorganizare nu e inca cu totul dusa in deplinire; suntemu insa in ajunulu realisarii ei si asteptamu dela locurile mai inalte cele din urma hotariri in asta privintia.

Nu scimu asiadara pentru ce partea unita a locuitorilor nostri se se rupa cu scól'a de catra totalulu comunei politice si se se departeze dela bunetatile rezultátore din scól'a principala si reala ce se infintieza.

8. In casulu infintiarrii unei scólei unite separate, unitii, precum pretindu acum imultirea lefii invetiatorului loru dupa cum s'au imultitu si lefile docentiloru scólei nóstre comunale, intocma aru poté pretinde mai tardiu se ridicamu si scól'a loru la scóla capitala cu cursuri reale; insa cumca atari pretensiuni nedrepte aru fi impreunate cu cele mai mari daune pentru acésta comuna, nimeni nu póte negá. Nu mai pucinu nedrepta e dara si pretensiunea de a infintia acum scóla unita separata, considerandu atate impregiurari momentóse.

9. A dá unitiloru cateva incaperi din edificiulu scólei comunale, in care ei se-si tiena scól'a loru deosebitu, inca nu e cu potintia totu din causele aratate pana aici, adica caci desbinarea cu scól'a in orice modu e spre daun'a locuitoriloru acestei comune; insa acést'a e imposibilu mai departe si de aceea; caci pecandu se va deschide scól'a capitala, si cursurile reale, atunci nici macaru scól'a comunala de fete nu mai are locu in acelu edificiu si comun'a va fi silita a ridicá atunci o zidire separata pentru scól'a de fete care astadi se tiene inca in edificiulu desmentiunatu. Insa totusi catechisarea prunciloru uniti va trebui si se va poté tiené totdeun'a in odae separata in edificiulu scólei comunale.

Deci din tóte aceste e deajunsu invederata imposibilitatea infintiarrii unei scólei separate unite, nici cu edificiu deosebitu si nici in edificiulu de acum alu scólei comunale, carele pentru infintierea proiectatei scólei principale cu cursuri reale abia va fi de ajunsu.

Unitii insa nu suntu intru nimic'a nedreptatiti prin acést'a; caci ei in proportiune suntu de ajunsu reprezentati in personalulu invetiatorescu prin catechetulu

loru, contr'a caruia nu avemu a obiectá nimic'a; caci studiulu religiunei, in care se deosibescu unitii de uniti, are si se póte propune totdeun'a de catra paroculu unitu din locu, caruia i se va dá apoi din cuti'a satului léfa ce este si pana acum destinata pentru uniti; éra celelalte obiecte de invetiatura suntu totu un'a si la unii si la altii, limb'a instructiva inca este totu aceeași; nuscimu dara pentru ce se nu se póta invetiá si la unu locu?

Deci, onor. dle Inspectoru subscris'a Antistia se róga cu tóta reverintia, cá se binevoiti a inaintá la locurile mai inalte aceste descoperiri ale nóstre si a starui pentru sustinerea si nevetemarea dreptului nostru cá comuna politica.

Ordinatiuni.

Instructiune

pentru invetiatorii din scótele normale si capitale de religi'a ortodocsa reseritena, de sub inspectiunea suprema scólara a bisericeii ortodocse resaritenne din marele principatu alu Ardealului.

(Urmare.)

I.

Introducere. *)

§. 1. Fiindu-ca cu ajutorulu lui d-dieu, si din zelulu celu adeveratu catra lumina a clerului si poporului eparchialu parte se imultiescu din anu in anu scótele parochiale, parte se infintieza si scótele capitale prelunga cele normale parochiale, si numerulu invetiatoriloru bine pregatiti in sciintiele metodice si pedagogice se urca totu mai multu si mai multu, la care multu contribue aplicarea clericiloru la posturi de invetiatori scolari: pentru aceea subscris'a inspectiune suprema scólara se simte indemnata a inzestrá cu inspectiune necesara pre toti invetiatorii de sub iurisdictionea sa, carii suntu aplicati la scótele normale si capitale, cá chiemarea loru s' o póta duce cu mai mare acuratetia, si inlesnire.

§. 2. Scopulu acestei instructiuni este a aratá invetiatoriloru didactic'a practica generala si speciala la

*) Acésta instructiune séu planu de invetiamentu este datu de episcopi'a gr.-orient. din Sibiuu pentru invetiatorii dela scótele gr.-orient. din episcopi'a respectiva. Noi publicamu acésta instructiune d'o parte, pentru ca pan' acumu este uniculu opu in felulu seu pentru regenerarea scóteloru; d'alta parte o publicamu cá se véda si altii si se-si dee parerile sale in acestu respectu, si in urma se faca si altii astu-felu séu déca potu si voru si mai multu. R.

tractarea cu scolarii, si la predarea singuraticeloru o-biecte de invetiamentu.

II.

Didactic'a generala la tractarea cu scolarii.

§. 3. Momentulu celu mai insemnatu pentru sco-lariu este acel'a, candu elu antai'a ora a intratu in scola, si s'a infacisiatu invetiatorului seu. Cei mai multi sco-lari duc cu sine la scola disgustu si instrainare catra institutul scolariu, si catra invetiatorulu, pentru ca santu pre multi parinti, carii amenintia copiiloru sei cu scol'a, dicandu-le la ori ce fapta petulanta: ca se voru da la scola, unde stepenesce asprimea, deca nu se voru portá bine. Desi apoi, candu ajungu copii in anii o-bisínuii pentru cercetarea scol'ei, parintii se nevoescu a arata prunciloru loru folosulu celu mare, care - lu au toti aceia, carii umbla la scola, si invétia bine: totusi impresiunea amenintiariloru d'antaiu si disgustulu de a-colo desceptatu in ei catra scola si invetiatoriu re-mane in mintea si inim'a loru frageda.

§. 4. Si totusi invetiatoriuu, desi cunósce fric'a si disgustulu catra scola si catra sine a unoru scolari nuoi, debue se-i intimpine cu dragoste pre ei in mo-mentulu acel'a mare, candu antai'a ora vede adunati in giurulu seu pre invetieceii sei mici; debue se cuvinteze catra ei cu astfelu de dragosce, carea se produca gan-duri nóe in ei, cá adeca invetiatorulu, i iubesc pre ei, si ca n'au causa a se teme de densulu si de scola. Deci dragoscea invetiatoriuului se fia acelu factoru, care se puna in lucrare treb'a intréga a crescerei. Dragoscea este acelu midilocu siguru, prin care invetiatorulu si castiga siesi animile scolariiloru sei. Dragoscea este a-celu midilocn siguru, carele inlesnesce invetiatorulu greutatea sarcinei invetiatoresci. Invetiatorulu se aiba innaintea sa cuvintele mantuatoriuului, care le-a rostitu catra apostoli: Lesati pre prunci se vina la mine, si nu-i opriti dela mine, ca acestor'a este imparati'a lui d-dieu! — Scolarii iubescu, onóra pre invetiatorulu a-cel'a, si-lu asculta, carele iubesc pre ei: ér' din contra spaimentatoriu si neplacutu le este loru invetiatoriuu, carele se arata loru inchisu, si posomoritu.

§. 5. Invetiatoriuu, carele nici candu nu zeuita, ca si dragostea, de carea elu totdeuna debue se fia insu-fletitu catra invetiaceii sei, are si debue se aiba hota-tarele sale, unulu cá acest'a invetiatoriu nu se va se-duce de dragoste, ca esorbitantiile si gresielele, ce le obserbéza la scolari, se le caracteriseze din dragoste catra ei de iviri voiose ale bucuriei copileresci, ci va sci amestecá dragostea sa cu o asprime ratiunale, ca

se puna esorbitantiiloru si gresieleloru stavila, de a nu se intemplá mai multu acelea.

(Vá urmá.)

Literatura.

(Capetu.)

Techologie de H. Guilleri profesorul la Universitatea Bruxelles, tradusa de A. Marin, profesorul in gimna-siulu din Bucuresci. In tipografi'a colegiulu natiu-nalu 1858.

Opulu acest'a se fia o parte din enciclopedia po-pulara, ce vrea autorulu a o indepliní. In carte in sa preste totu nu aflamu nimicu popularu; si limb'a in care este scrisa nu atrage intru nimica pe cititoriu, ca e cu to-tulu diferitóre de limb'a usuata adi de adeveratii scrii-tori romani. Unele dovedi, cá urmatórele (la pag. 120): „Nu ar fi fara interesu asemene de a urm'a progresi, perfectionementi remarcabili ai tipografiei dela finele se-culului XV-lea pana in dílele nóstre, (pag. 8): „Acesti procedii nu sunt in sa indemni de studiulu nostru“, — sunt de ajunsu a cunósce pe ce cale au luat'o tradu-cetorulu nostru. Densulu nu mai va in limb'a romana nice unu substantivu de genu mestecatu séu neutru cum le dícu unii, ci acestor'a le da form'a masculina si in pluralu. Mai are inca si alte abateri dela natur'a limbei. — Opulu cósta din 123 pagine in optavu si cósta in Sibiu 78 cruceri v. a.

Nou dictionaru portativu de tóte dícerile radicale si streine reintroduse si introduse in limba, cuprin-diendu si termini scientifici si literari, de E. Proto-popescu si V. Popescu. Bucuresci 1862, 2 volume, pretiulu 4 fi. 20 cr. v. a.

Limb'a romana se desvólta ne'ntreruptu in dóue directiuni. Odata adeca imprumuta din limb'a latina si dupa trebuintia, din limbele romanice sorori terminii a-ceia, care prin propasirea in industria si comerciu, sciin-tie si arti a' poporulu nostru devinu trebuítia ne'n-cungiuurabila, de alta parte totdeodata cérca a scóte din sinulu seu cuvintele primite dela popórale conlocui-tóre, dar' eterogene si a le inlocuí prin altele romane ori celu pucinu romanisate. Din amendóue aceste di-rectiuni se nascu o multime mare de cuvinte nóue, care acel'a ce nu s'a ocupatu cu limbele vechi clasice — gréc'a si latin'a — si cu cele moderne romanice, n'au avutu ocaziune d'a le mai invetiá, prin urmare nici ca le cunósce. De aci apoi provine o greutate mare,

ne'nvingibila la intielegerea atatoru scrieri nóue, o greutate atât'a de mare, catu cutezamu a afirmá ca o parte mare din publiculu romanu, de altu mintrea insetatu si iubitoru de sciintie, se desgusta de opurile romane proprii si refuge la aceleasi opuri in vreun'a din limbele straine, ce le cunósce mai bine. Erá trebuintia aduncu semtita de unu dictionariu usioru portativu si eftinu, care se cuprinda amendóue mai susu amintitele clasi de cuvinte si se le esplice prin cuvinte vulgare si cunoscutu de comunu. De aceea bineventamu cu bucuria multa intreprinderea ddloru Protopopescu si Popescu, de a implé dupa potintia acésta mare lacuna în literatur'a nóstra. Si desí opuscululu presinte, cá si cele mai vechiu dela Elhade si Stamati, care afara de aceea au devenitu si fórtu rare pe-la noi, inca are defectele sale, care remane a le aretá mai pe largu o critica minutiósa, totusi cutezamu a-lu recomandá deosebitei considerari a on. publicu romanu, si mai cu séma negociatoriloru, fabricantiloru, economiloru, mesteriloru, oficiriloru si soldatiloru, invetiatoriloru si studintiloru, si apoi indeosebi dameloru, si preste totu cetitoriloru de foi publice si iubitoriloru de citire cá o carte de trebuintia ne'ncungiurata, cá o cheia, ce le va deschide intielegerea ori caroru scrieri nóue in limb'a nóstra.

Pretiuulu de 4 fi. 20 cr. v. a. alu cartii, considerandu cele 663 pagine ale ei, precumu si acele cate-va mii de cuvinte, ce cuprinde, este destulu de moderatu, cá se si-o póta procurá ori ce romanu iubitoru de limb'a sa! Se póte trage prin libreriulu S. Filtsch din Sibiu.

Tabl'a pitagorica cea mica si cea mare dimpreuna cu raportulu mesuriloru, ponduriloru, si moneteloru pentru folosulu in scóla si acasa, întocmita de unu docinte popularu, complectata cu tablele pentru prefacerea baniloru noi si a tacselor de tundra. Pretiuulu 10 cruceri noi. Sibiu, in tipografi'a lui S. Filtsch in 1862.

Asta mica carticea e întocmita in modu fórtu practic si servesece spre mare usiorare in predarea societeli la pruncii din clasele de diosu. In clasele ce se conducu de invetiatorii dibaci nici ca mai face trebuintia altu manualu de aritmetica in man'a prunciloru, deórece calcululu este studiulu care mai pucinu cá ori-care altu trebuie invetiatu din carte si mai multu cá tóte se

baséza pe exercitii lamurite. Recomandamu deci acésta mica carticea invetiatoriloru nostri.

In Fói'a de Brasiovu sub rubric'a „Bibliografia“ între altele cetimu ca a esitu de sub tiparu: „**Elemente de filosofia** dupa W. T. Krug de Tim. Cipariu. Blasiu MDCCCLXI cu tipariulu seminariulu diecesanu.“

Acestu opu, díce amintit'a Fóia, implinesce un'a din cele mai de capetenia necesitati ale literaturii romane, care nedesfita inca in termini filosofici, si mai vertosu in cuvinte ce insemnéza idee abstrase, rechiamá frementarea creriloru unui capu, care din petrundietatea naturei si dupa unu studiu lungu alu istoriei si alu filosofiei limbei se defiga si terminologi'a ei filosofica, ceea ce o vedemu adi cu mare bucuria implinita de catra multu pretiuitulu nostru filologu. Acestu e alu doile opu filosoficu tiparitu prefacutu si domicilatulu între cercuferentiele literaturii nóstre, in care pana acumu aveamu numai „Manualulu de filosofia, lucratu dupa program'a universitatii dela Parisu 1840 de A. Delavigne, licentiatu alu academiei din Parisu, si tradusu de renumitul nostru literatoru A. Treb. Laurianu inca in an. 1846; tiparitu in Bucuresci, din care specialitate, dupa cumu ni se scrise, credemu, ca in scurtu vomu vedé esita de suptu tipariu si filosofi'a filosofulu nostru de profesiune Dr. Simeone Barnutiu. Opuulu dlui Ciparin cuprinde unu volumu de 336 de pagine, e frumosu adiustatu, cu tipariu fórtu legibilu si corectu si e fórtu acomodatu, ba mai de aprópe chiar' si destinatulu pentru scóle, inse póte servi de directiva pentru vercine, care vrea se si imbracee ideele in costumele loru cele de serbatori, care dau chiaritate concepteloru si potere combinatiuniloru.

Varietati.

In caus'a ortografiei!

In fascior'a a patr'a din „**Tesaurulu de monumente istorice**“ in articulu intitulatu „Gramatic'a lui Sineca“ inceputu in fascior'a a trei'a, între altele cetimu urmatórele in caus'a ortografiei:

„Tentamen criticum, este cea mai indresnétia, cea mai adunca, cea mai filosofica cercetare de limba, ce posiede literatur'a romana. Cu deosebire, légile suneteloru, admirabil'a varietate a modulatiuniloru de care se bucura vocalcele si consunele limbei nóstre, sunt espuse cu o esaptitudine de maestru; nu mai pucinu, legile flexiuniloru. Dar' de alta parte, eruditulu autoru, cu atata

religiune se pórta catra inalt'a origine a limbei, incatu crede ca ar' fi o cutediare neiertata si aprópe unu sa-crilegiu, de a se atinge cineva arbitrariu si cu mani profane de acestu venerabilu monumentu alu anticitatei. Pentru aceea, laudatulu autoru scrie cuventele, nu dupa cumu ar' fi placutu póte, séu lui séu altor'a, ci asiá pre-cumu ele i se presinta dupa legile inflesibile ale etimo-logiei si ale analogiei. Consecinti'a lui logica, intru ob-servarea acestoru legi de etimologia si analogia, este inesorabila, neinduplecata. Acésta consecintia de feru lu-conduse la mari descoperiri de adeveruri de limba, descoperiri ce au exercitatu in timpu scurtu, uare in-fluintia asupra formeloru in care s'a cultivatu limb'a nó-stra de vro 20 ani incóce. Cu tóte acestea, modulu de a scrie limb'a romana dupa Tentamele criticu, vercatu ar' fi de minunatu spre a cercetá si a descoperi originile si legile limbei, nu credemu in sa ca va poté fi vreodata adoptatu de Ramani, cá ortografia generala. O asemenea ortografia ar' fi si o mare pedeca pentru latirea culturai. Asemine ortografia nu poté avé altu scopu afara de in-lesnirea cercetariloru erudite.

„Studiele de limba ale domnului Cipariu, sunt istorice, monumentale, nu mai pucinu grele, si nu mai pucinu importante. Ce se tiene de ortografi'a domniei sale, apoi intre acésta sistema ortografica si intre cea simplificata a domnului Laurianu, de o parte, si intre ortografi'a lui P. Maior de alta parte, nu este nici o diferentia esen-tiala, afara numai ca, d. Cipariu omite semnele propuse de P. Maior pentru deosebirea órecarorú sunete ale vo-caleloru si consuneloru, éra d. Laurianu pune alte semne in lozulu unor'a din cele propuse de betranulu Maior. Éta tóta diferinti'a! Afara de acést'a, ortografi'a domnului Cipariu, cate odata e prè monumentala; alta data, prè etimologica, fara in sa a ajunge vreo data, cu consecinti'a etimologica, pre autorulu Tentamelui criticu. A omite semnele de totu, noi din parte-ne, ne incredintiaramu din esperiintia ca insemnéza, nu numai a ingreuiá fórté cetirea, dar' aceea-ce este mai multu, insemnéza a sa-criticá partea fonetica a limbei, elementulu celu mai im-portantu, celu mai distintivu alu limbei nóstre, cá-ci nici un'a din limbele romanice nu se bucura de atat'a varietate de sunete cá limb'a romana, o varietate frumósa care ortografalulu romanu nu póte, nu-i este iertatu a o trece cu vederea. A reduce tóte aceste sunete la regule fipse este greu, si mai cu neputintia; si chiaru candu s'ar' poté, invetiarea atatoru regule, ar' fi o greutate filolo-gica, celu pucinu nefolositória celei mai mari parti a publicului cetitoriu.

„Ce se tiene de intrebarea unei ortografii romane generale: noi credemu ca asemenea ortografia va veni cu tempulu de sine. Numai cu vreo 4—6 ani inainte de acést'a unele din formele cele mai esentiale ale limbei, de abiá se potea usitá in totu loculu in Romania: a-stadi sunt generale. Inainte de acést'a numai cu trei ani, de abiá ar' fi pututu cineva crede ca, dóue tieri de Ro-mani se voru deprinde de odata si in tempu atatu de scurtu, cu ortografi'a latina: astadi, in scóla, in admini-stratiune, in justitia, incependu dela logofetii satesci, pan' la ministri si cei mai inalti judecatori, si pan' la domnulu tieriei, toti scriu cu litere latine, astfelu sunt scrise tóte actele voluminóse, in ca, cu ortografia de suferitu; celu-pucinu, greutatele cele mai esentiale sunt invinse. Tóte acestea, fara comandu, fara impunere.

„Domnulu Stirbeiu cercase odata, dar' indesiertu, de a impune Romaniloru ortografi'a sa. Prupunerea cea neisbutita a d. Stirbeiu, éra pre aci se si-o aproprie So-cietatea literaria a Romaniloru din Transilvania. In adu-narea din Brasiovu a acestei Societati, se ivi o propu-nera: „ca se se oblige moralicesce tóte diariile romane de a scrie dupa sistem'a ortografica a d. Cipariu; tóte cartile scolastice se se tiparésca dupa acea sistema; toti membrii Societatei se-si dee cuventulu de onóre ca nu voru scrie de catu dupa acea sistema; ca, ori-cine ar' propune vreo ameliorare, se fia obligatu a o asterne mai antaiu societatei literarie spre cercetare si aprobare, si numai dupa-ce s'ar' aprobá, se se publice sub autoritatea Asociatiunei literarie.“ Acestu nou modu de intolerantia, de censura, si de tirania in sciintia, erudit'a Adunare, in primululu ei entusiasmu filologicu, éra pre aci se-lu adópte *per acclamationem*. Noua proba, cumu, cate odata, chiaru si barbatii cei mai incusiti, cadu in ratecirile cele mai mari. Din norocire, bunulu sentiu alu Adunarei moderá in catu-va propunerea primitiva. Nu aci e loculu de a a-retá mai pre largu, cauzele pentru care e neaperatu cá, Romanii din Transilvania, carii se aslá in midilocolulu atatoru limbe straine, mai multu de catu toti ceialalti romani se se adópre din tóte poterile, a scrie in stilulu celu mai simplu, si cu ortografi'a cea mai simpla si mai usióra, cu deosebire cu ortografia cea mai fonetica posibilu. Insemnamu numai ca mesuri cá cele propuse Adunarei din Brasiovu, sunt de natura a ir-pedecá tóta liber'a curcetare, tóta desvoltarea naturala, totu progresulu. Cugetarea, sciinti'a, numai in libertate póte prosperá. Cugetarea libera, póte se si ra-técésca pre drumulu ce duce la descoperirea adeverului, in sa nu marginirea cugetarei duce la adeveru. Sciinti'a, pro-gresulu, in catusi, dispare. Ortografi'a, ca si limb'a, vine de sine, prin ratiune si natura, prin logica si consensulu u-niversalu. Limba si ortografia, nu póte produce nici im-pune, nici unu guvernulu, fia chiaru alu Papei, alu Czarului au alu Sultanului: nu póte impune nici chiar' o adunare literaria, ba nici chiar' o adunare legislativa. IN REPU-BLIC'A LITERARIA NU ARE LOCU TIRAN'IA CI NUMAI LIBERTATEA DEPLINA.“